

Training voor vrijwilligers

Achtergrondinformatie en werkmateriaal
voor vrijwilligers bij modules Achtergronden
& Doelgroep, Begeleiden bij Lezen en
Begeleiden bij Schrijven

Taal voor
het Leven

Welkom

Je gaat beginnen aan een Taal voor het Leven-training voor vrijwilligers. Deze training bestaat uit verschillende dagdelen. Tijdens de training leer je over de doelgroep die je als vrijwilliger tegen gaat komen en hoe je jouw deelnemer(s) zo goed mogelijk kunt begeleiden bij het verbeteren van hun basisvaardigheden. Onder basisvaardigheden verstaan we taalvaardigheden, maar ook digitale en rekenvaardigheden. Afhankelijk van de deelnemer(s) die je gaat begeleiden, help je hen soms ook met andere vaardigheden die bijvoorbeeld te maken hebben met het vinden van werk of het op orde brengen van de thuisadministratie.

De training sluit zo goed mogelijk aan op jouw toekomstige rol en de organisatie waar je als vrijwilliger aan de slag gaat. Zo kan het zijn dat er tijdens de training extra aandacht is voor de doelgroep van tweede taalleerders van het Nederlands of voor het helpen van deelnemers bij het verbeteren van digitale vaardigheden. Deze training is een basis. Tijdens je werk als vrijwilliger kun je gebruikmaken van de ondersteuning van je coördinator en van de instrumenten zoals Instructiekaarten en filmpjes. Ook is het mogelijk om verdiepingsmodules te volgen.

In deze map vind je relevante achtergrondinformatie en werkmateriaal voor de modules die gaan over de doelgroep, lezen en schrijven. De materialen voor andere modules, zoals die over spreekvaardigheid NT2, ontvang je van de trainer indien nodig. Je kunt alle informatie in deze map thuis rustig (na)lezen en als je vragen hebt, kun je ze stellen aan de trainer. Misschien komt niet alles wat in deze map staat aan de orde. Mocht je vragen hebben stel deze dan gerust aan je trainer of coördinator.

Na afloop van de training zijn we natuurlijk erg benieuwd naar jouw bevindingen. Jouw trainer of coördinator stuurt je na de laatste bijeenkomst een link naar een online vragenlijst. Via deze vragenlijst kun je jouw mening geven over de training.

Voor nu: heel veel plezier tijdens de training en natuurlijk bij je werk als vrijwilliger!

INHOUD

WELKOM	1
1. AANPAK LAAGGELETTERDHEID	7
1.1. Stichting Lezen & Schrijven en Taal voor het Leven	7
- Stichting Lezen & Schrijven	7
- Taal voor het Leven	7
1.2. Feiten en cijfers	14
- Aspecten van laaggeletterdheid	16
1.3. Vrijwilliger zijn	17
- Wat doet een vrijwilliger basisvaardigheden?	17
- Opleiding en begeleiding voor vrijwilligers	18
- Ondersteuning	19
- Vaardigheden van een vrijwilliger	19
- Profiel van een vrijwilliger	20
2. KENNISMAKING MET DE DOELGROEP	21
2.1. Hoe ziet onze doelgroep eruit?	21
- Geletterdheid	21
- Moedertaal	21
- Taalniveau	21
- Welke factoren kunnen het leren van taal beïnvloeden?	21
2.2. Casussen van deelnemers	23
2.3. Smoezen	26
2.4. Een goed eerste gesprek	27
- Ezelsbruggetjes voor een goed gesprek	27
2.5. Leerdoel bepalen	28
- Welke vragen stel je bij een kennismakingsgesprek met je deelnemer?	28
2.6. Taalniveaus	29
- Standaarden en eindtermen volwasseneneducatie (ve)	29
- Overzicht taalniveaus Raamwerk NT2	31

INHOUD

3. LEZEN	33
3.1 Leren lezen en leesstrategieën	33
- Voorafgaand aan het lezen	33
- Tijdens het lezen	35
- Na het lezen	35
3.2 Oefenen met manieren van lezen	36
3.3 Oefenen met leesstrategieën	37
4. LEES- EN SCHRIJFMETHODE <i>SUCCESS!</i>	41
4.1 Wat is <i>Success!</i> ?	41
- Uit welk materiaal bestaat <i>Success!</i> ?	41
- Uitgangspunten van <i>Success!</i>	42
4.2 Hoe werk je met <i>Success!</i> ?	44
- Algemene opbouw van elk boekje	44
- Stappenplan bij <i>Success!</i>	46
5. ANDERE LESMATERIALEN	47
5.1 Totaaloverzicht lesmateriaal	47
5.2 EVAenik.nl	50
5.3 Taal voor Thuis, Werk ze! en Voor 't Zelfde Geld	51
5.4 Startfase	52
5.5 Digitale toetsenbank	55
Hoe kom ik aan lesmateriaal voor mijn deelnemer?	56
6. SCHRIJVEN	57
6.1 Wat is schrijven?	57
- Onderdelen schrijfproces	57
- Werken op tekst-, zins-, woordniveau	57
- Didactiek van het schrijven	57
- Zorg voor variatie in opdrachten	58
- Vóór het schrijven	58
- Tijdens het schrijven	58
- Na het schrijven	59
- Spelling	59
6.2 Feedback geven op een schrijfproduct	61

INHOUD

WERKMATERIAAL voor tijdens de training	63
Opdracht 1 - Uitdagingen	63
Opdracht 2 - Een woordspin maken over je deelnemer	64
Opdracht 3 - Evidentialiteitstekst	65
Opdracht 4 - Aanpak van een leesopdracht	65
- Tekst 1 uit <i>Succes!</i>	65
- Tekst 2 uit <i>Succes!</i>	66
- Tekst 'Hamburgers'	67
- Tekst uit De Verkeerde Tafel (uitgeverij De Stiep)	68
Opdracht 5 - Taalniveaus	68
- Wat te doen bij brand?	69
Opdracht 6 - Schrijfopdrachten	71
- Instroom	71
- 1F	72
- 2F	73
Opdracht 7 - Feedback geven op schrijfproducten	74
- Instroom tekst 1 (uit IN06, pag. 8)	74
- Instroom tekst 2 (uit 1F10, pag. 12)	75
- 1F tekst 1 (uit 1F10, pag. 4)	75
- 1F tekst 2 (uit 1F10, pag. 12)	76
- 2F tekst 1 (uit 2F14)	77
- 2F tekst 2 (2F9)	78
Uitwerking opdracht 7 (feedbackteksten) voor NA de opdracht	79
- Feedback Instroom tekst 1	79
- Feedback Instroom tekst 2	79
- Feedback 1F tekst 1	80
- Feedback 1F tekst 2	82
- Feedback 2F tekst 1	83
- Feedback 2F tekst 2	84
EXTRA INFORMATIE	85
Cursistprofielen Laaggeletterdheid NT1 & NT2	85
- Profiel 1: De gevorderde leerder	85
- Profiel 2: De gemiddelde leerder	85
- Profiel 3: De NT2-leerder	86
- Profiel 4: De leerder met ernstige lees- en schrijfproblemen	87
- Profiel 5: De leerder met leermoeilijkheden	87

INHOUD

Achtergrondinformatie asielzoekers en vluchtelingen	89
- Wie is een vreemdeling?	89
- Vluchtelingen	89
- Asielzoekers	90
- Alleenstaande minderjarige asielzoekers: een kwetsbare groep	90
Leerstijlen	91
- Leren en leerstijlen	91
- Kolb	92
- Gardner	94
- Grenzen als taalvrijwilliger	95
Lezen, doe het maar	96

1. AANPAK LAAGGELETTERDHEID

1.1. STICHTING LEZEN & SCHRIJVEN EN TAAL VOOR HET LEVEN

Nederland telt 1,3 miljoen laaggeletterden. Met 65-plussers en mensen die niet goed kunnen rekenen meegeteld, zijn het er zelfs 2,5 miljoen. Mensen die laaggeletterd zijn, kunnen onvoldoende lezen, schrijven en rekenen of hebben onvoldoende digitale vaardigheden om volwaardig deel te nemen aan de huidige informatiemaatschappij. Zij kunnen daardoor in het dagelijks leven – privé of op het werk – minder goed functioneren. Ook veel kinderen en jongeren kampen onnodig met taalachterstanden. Laaggeletterdheid komt voor in alle lagen van de bevolking, een eenduidige profielschets van een laaggeletterde bestaat dan ook niet. Omdat laaggeletterden hun problematiek goed weten te verhullen, herkennen we laaggeletterdheid vaak niet in de praktijk. Het komt echter veel voor: 1 op de 9 volwassenen heeft een groot probleem met lezen en schrijven en andere basisvaardigheden, zoals rekenen en omgaan met de computer.

Stichting Lezen & Schrijven

Stichting Lezen & Schrijven is op 27 mei 2004 opgericht door H.K.H. Prinses Laurentien der Nederlanden. Hoewel laaggeletterdheid voor komt bij meer dan 10% van de volwassen bevolking, was het fenomeen in Nederland destijds nauwelijks bekend. Als maatschappelijk probleem stond het eigenlijk niet op de kaart. De stichting en haar vele partners zijn aan de slag gegaan om het taboe rond laaggeletterdheid te doorbreken en het probleem aan te pakken.

Dat begon in 2004 met 14 grondleggers. Inmiddels zijn er meer dan 900 samenwerkingspartners. In 2014 werd oud-minister Marja van Bijsterveldt voorzitter van de stichting. Prinses Laurentien blijft nauw betrokken als erevoorzitter.

Stichting Lezen & Schrijven heeft vier speerpunten:

- Kennis verzamelen over het probleem van laaggeletterdheid.
- Iedereen die moeite heeft met vaardigheden de kans geven om deze te ontwikkelen.
- Actief werken aan het voorkomen van laaggeletterdheid door onder andere (voor) lezen te stimuleren bij kinderen en ouders.
- Zo veel mogelijk mensen ervan bewust maken dat 1 op de 9 Nederlanders laaggeletterd is. Daar moet iets aan gedaan worden!

Meer informatie over Stichting Lezen & Schrijven vind je op lezenenschrijven.nl.

Taal voor het Leven

Het ondersteuningsprogramma Taal voor het Leven heeft als doel dat iedereen kan meedoen aan de maatschappij. Om goed mee te kunnen doen in de samenleving, moet je Nederlands kunnen spreken, lezen en schrijven. Je moet ook kunnen rekenen en omgaan met een computer. Taal is hierbij niet een doel, maar een middel. Het helpt mensen vooruit. Als je bijvoorbeeld een (online) sollicitatieformulier kunt

invullen, is het gemakkelijker om een baan te vinden. Wie de bijsluiters van medicijnen begrijpt, loopt minder risico ze verkeerd in te nemen. En als je je (klein)kinderen kunt voorlezen, vergroot dat ook hun plezier en woordenschat. Het programma Taal voor het Leven bestaat uit vier stappen: bereid zijn, vinden, opleiden en volgen.

Stap 1: bereid zijn

Samen met de partners van Taal voor het Leven maken we gemeenten en organisaties er bewust van dat er ook in hun omgeving mensen zijn die moeite hebben met lezen en schrijven. We bespreken welke gevolgen dit kan hebben voor de samenleving en wat het op kan leveren als je bereid bent er wat aan te doen. Als het onderwerp laaggeletterdheid op de agenda staat, enthousiasmeren we gemeenten en organisaties om hier (nog meer) aandacht aan te besteden en in de buurt een lokaal netwerk te vormen. We helpen bij de doorvertaling naar het gemeentelijk beleid en het lokale netwerk. Ook stimuleren we de koppeling met het sociaal domein, zoals werk en schuldhulpverlening. Stichting Lezen & Schrijven heeft hierin een verbindende rol en wil de samenwerkende organisaties versterken.

Stap 2: vinden

Gemeenten en organisaties gaan vervolgens samen aan de slag met het vinden van laaggeletterden, (taal)vrijwilligers, beroepskrachten en andere samenwerkingspartners. Om laaggeletterden te bereiken, zijn er bijvoorbeeld de Taalverkener en de Taalmeter (basismeters.nl). Dit zijn instrumenten die aan de hand van korte leesopdrachten een indicatie geven of iemand mogelijk laaggeletterd is. Samen met lokale partners werven we vrijwilligers, de zogeheten taalvrijwilligers. Dit zijn enthousiaste mensen die zich graag inzetten om anderen te helpen met het verbeteren van vaardigheden (lezen, schrijven, spreken, rekenen en omgaan met de computer).

Stap 3: opleiden

Taal voor het Leven faciliteert zowel trainingen voor laaggeletterden als voor (taal)vrijwilligers. Via lokale en landelijke partners krijgen deelnemers een taal cursus, vaak bij hen in de buurt. Soms zijn deze cursussen verweven in andere trainingen om bijvoorbeeld je thuisadministratie op orde te krijgen of een baan te vinden. Met behulp van de Taalzoeker (taalzoeker.nl) vinden we voor laaggeletterden een cursus die zo veel mogelijk aansluit bij hun persoonlijke behoefte. Zo zijn er bijvoorbeeld speciale lesmaterialen voor volwassenen beschikbaar, waar ook vrijwilligers mee kunnen werken. Alle taalvrijwilligers volgen een training waarin zij de deelnemers leren begeleiden. Daarna gaan ze aan de slag met een individuele deelnemer of een groepje. Ze staan er natuurlijk niet alleen voor, maar krijgen vaak ondersteuning van een docent, via bijvoorbeeld een Taalhuis bij hen in de buurt, en via handige tips op deze website.

Stap 4: volgen

Dankzij honderden partners, tientallen taalaanbieders, vele beroepskrachten en meer dan 5.300 getrainde vrijwilligers hebben van 2013 tot half 2015 al meer dan 13.000 deelnemers een taal cursus gevolgd. Om te achterhalen of de aanpak van Taal voor het

Leven succes heeft, volgen we de vorderingen van deelnemers en vrijwilligers, bijvoorbeeld via Voortgangstoetsen die ontwikkeld zijn i.s.m. de Universiteit van Maastricht. Uit onderzoek van de Universiteit van Maastricht naar de effectiviteit van Taal voor het Leven blijkt ook dat de meeste deelnemers binnen zes maanden een betere taalvaardigheid ontwikkelen en een betere plek in de samenleving verwerven. Ook ervaren zij verbeteringen in de gezondheid.

Meer informatie over Taal voor het Leven vind je op taalvoorhetleven.nl.

Slim samenwerken loont

Het ondersteuningsprogramma Taal voor het Leven helpt gemeenten en organisaties die aan de slag willen met de aanpak van laaggeletterdheid

LOKALE AANPAK MET ONDERSTEUNING

Gemeenten en organisaties die aan de slag willen met een effectieve lokale aanpak van laaggeletterdheid, kunnen gebruikmaken van het ondersteuningsprogramma Taal voor het Leven. Het programma helpt hen bij het duurzaam vinden, opleiden en volgen van mensen die moeite hebben met basisvaardigheden.

Hiervoor zijn via pilots en samen met betrokken organisaties verschillende materialen en instrumenten ontwikkeld. Voorbeelden hiervan zijn samenwerkingsmodellen, Taalhuizen, screeningsinstrumenten als de Taal- en Digimeter, lesmaterialen en allerlei soorten trainingen en voortgangstoetsen om de kwaliteit van lesgeven aan laaggeletterden zo optimaal mogelijk te maken.

Gemeente **Pijnacker-Nootdorp** benut de kracht van onderwijsaanbieders als het roc en van netwerkspelers als de bibliotheek. Met de wetswijzigingen rond volwasseneneducatie hebben gemeenten meer mogelijkheden.

IEDEREEN KAN MEEDOEN

Op veel plaatsen werken gemeenten en organisaties samen om iedereen in onze samenleving goed te leren lezen, schrijven, spreken, rekenen en omgaan met een computer.

Wie een (online) sollicitatieformulier in kan vullen, kan gemakkelijker een baan vinden. Wie informatie over medicijnen begrijpt, loopt minder risico ze verkeerd in te nemen. En als iemand een (klein)kind kan voorlezen, vergroot dat ook zijn plezier en woordenschat.

Voorbeelden van lokale samenwerking

In de provincie **Friesland** zijn 8 Digi-Taalhuizen geopend bij verschillende bibliotheken. Mensen kunnen er oefenen met de computer en ze kunnen er terecht met taalvragen.

Het ROC van **Amsterdam** werkt met getrainde taalvrijwilligers die een docent ondersteunen. Zij begeleiden cursisten bij computerlessen en bieden hen extra ondersteuning.

Via sociale wijkteams in **Almere Poort** gaan mensen aan de slag met het verbeteren van hun taalvaardigheden. Laaggeletterdheid staat bij wijkwerkers op het netvlies.

In Albert Schweitzer Ziekenhuis in **Dordrecht** is een taal-spreekuur waar getrainde vrijwilligers patiënten hulp bieden bij het invullen van formulieren of het lezen van een folder of bijsluiter.

De bibliotheek in **Breda** organiseert taallessen voor inwoners waarbij ook aan gezondheidsvaardigheden wordt gewerkt.

In stad **Groningen** worden bij de 20 wijkinformatiepunten de Taalmeter en Taalzoeker ingezet. Mensen kunnen hier terecht met vragen over bijvoorbeeld zorgvoorzieningen, en nu ook over taal.

Het eerste Taal-akkoord van Nederland is ondertekend in **Hoogeveen**. Het Bondgenootschap voor een Geletterd Drenthe heeft 43 samenwerkingspartners.

15 Taalpunten zijn er open in de **IJsselvechtstreek**. Er is in elke gemeente een Taalpunt in de bibliotheek.

In **Midden-Utrecht** zijn door 1.200 vrijwilligers, vele docenten en organisaties al ruim 2.600 cursisten bereikt. Gemiddeld 70% ontwikkelt binnen 6 maanden een betere taalvaardigheid.

De afdeling Sociale Zaken en Werk van de gemeente **Nijmegen** zet de Taalmeter in om inwoners te helpen die opzoek zijn naar werk.

De afdeling P&O van Schoonmaakbedrijf Ossel uit **Heerlen** laat medewerkers de Taalmeter invullen en biedt hen scholing indien nodig.

CENTRALE ROL VOOR GEMEENTEN

Gemeenten hebben een centrale rol in de lokale aanpak. Taal voor het Leven kan gemeenten ondersteunen bij de opbouw van een sterke(re) lokale infrastructuur. Ook kan het programma helpen effectief de doelgroep te vinden, op te leiden en te volgen in haar voortgang op taal- en participatieniveau.

Hoe de ondersteuning door Taal voor het Leven er precies voor een gemeente uit kan zien, is maatwerk. Het is afhankelijk van de beleidswensen van de gemeente en de mogelijkheden die de lokale en regionale infrastructuur heeft en biedt. Gemeenten bepalen zelf hun beleid rond de aanpak bij bijvoorbeeld mensen in de bijstand, in armoede en hoe ze daarbij samenwerken met lokale organisaties zoals de bibliotheek, een roc en een vrijwilligersorganisatie. Via het ondersteuningsprogramma zijn praktijkvoorbeelden en verschillende materialen en instrumenten, zoals de Taalmeter, beschikbaar. Ook kan het helpen bij kwaliteitsbehoud.

AANSLUITEN OP DE VRAAG

Het ondersteuningsprogramma Taal voor het Leven werkt vraaggericht voor gemeenten en andere partners. Materialen en instrumenten sluiten dan ook zo veel mogelijk aan op de doelen en behoeften van de gebruikers. In principe zijn de materialen en instrumenten voor betrokken organisaties en uitvoerders kosteloos beschikbaar.

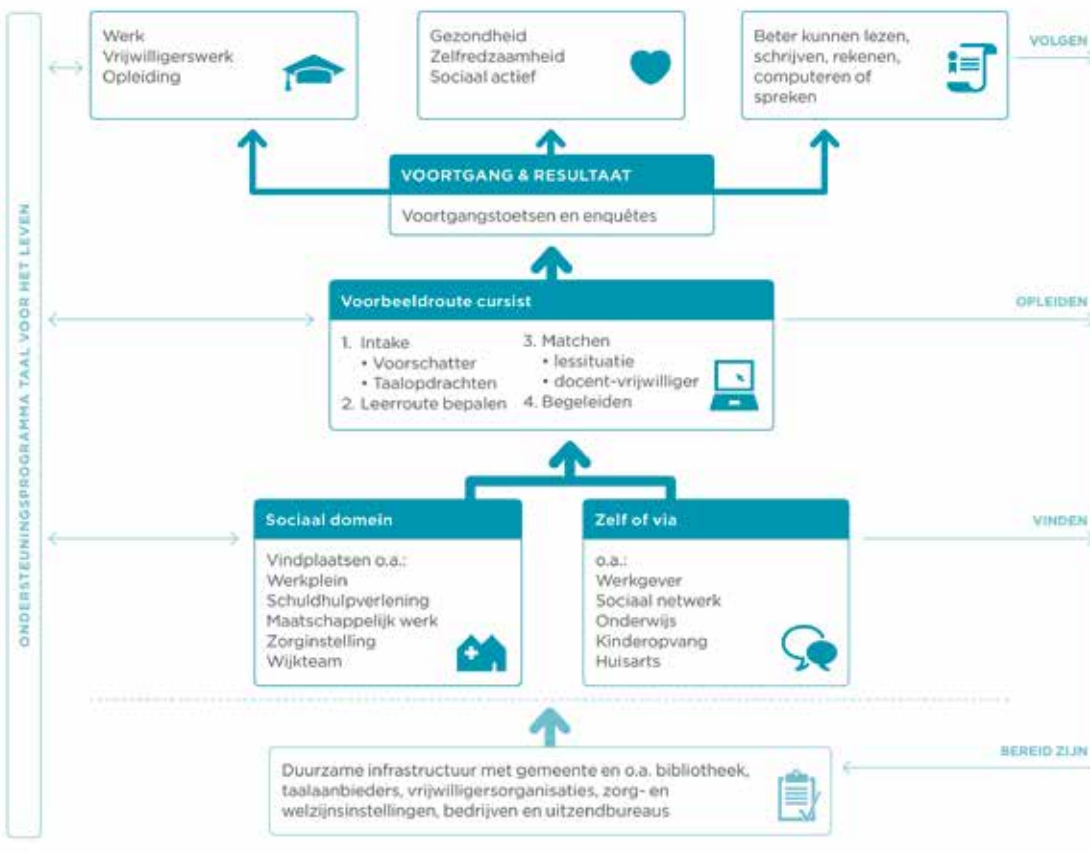
VOORBEELDEN, MATERIALEN EN INSTRUMENTEN

Kijk ook eens op de website www.taalvoorhetleven.nl voor meer voorbeelden van organisaties die al werken met het ondersteuningsprogramma. Ook vindt u er meer informatie over de verschillende (les)materiaal en instrumenten.

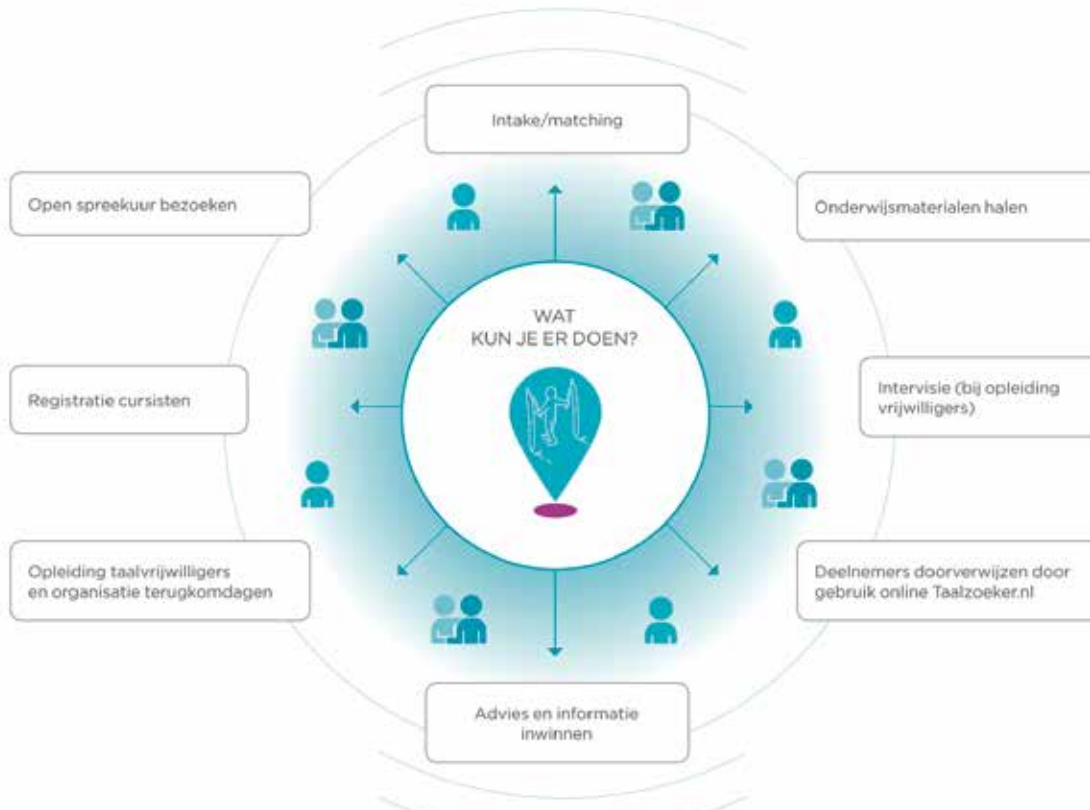

Aanpak niveauverhoging cursist

Dit figuur geeft een mogelijke route die een cursist kan volgen in de aanpak die leidt tot een betere plek in de samenleving.

Taalhuis: informatie over basisvaardigheden in de buurt

SAMENWERKING LOKALE ORGANISATIES

Elke organisatie kan bijdragen aan de aanpak van laaggeletterdheid. Lokale organisaties zoals bibliotheken, taalaanbieders, vrijwilligersorganisaties en zorg- en welzijnsorganisaties, doen dit elk op hun eigen manier en vanuit hun eigen kracht. **Gemeenten** hebben hierbij een regierol.

Enkele mogelijkheden voor samenwerking:

- Een **bibliotheek** kan zich inzetten door een informatie-, ontmoetings- en leercentrum te zijn voor inwoners van een stad of wijk die moeite hebben met basisvaardigheden. Dit kan bijvoorbeeld door een Taalhuis op te zetten in samenwerking met de KB en PSO's. Dit is een laagdrempelige plek in de buurt voor laaggeletterden, vrijwilligers en docenten waar zij informatie kunnen krijgen. Laaggeletterden kunnen er ook oefenen met bijvoorbeeld lezen, schrijven en digitale vaardigheden.
- **Taalaanbieders**, zoals roc's, kunnen hun expertise gebruiken om cursisten te helpen in een klas. Daarbij kunnen ze gebruikmaken van vrijwilligers voor extra ondersteuning. Ook kunnen zij intakes doen om de leerroutes van cursisten te bepalen. Dit kan vaak uit bestaande middelen, zoals het WEB-budget.
- **Vrijwilligersorganisaties** kunnen zich inzetten door taalvrijwilligers te werven, te begeleiden en te koppelen aan cursisten. Om de effectiviteit van de inzet van vrijwilligers

te vergroten, is een basistraining ontwikkeld waar organisaties gebruik van kunnen maken. Vrijwilligers leren hoe zij cursisten kunnen helpen, afhankelijk van hun eigen kennisniveau en doelgroep.

- **Instellingen in o.a. zorg, welzijn en schuldhulpverlening** merken dat hun informatie niet altijd aansluit op het (lage) taalniveau van cliënten. Hierdoor begrijpen cliënten de dienstverlening onvoldoende. Er zijn verschillende manieren om dit te herkennen. Ook zijn er speciale lesmaterialen ontwikkeld om hen te helpen.
- **Bedrijven, uitzendbureaus en UWV Werkbedrijven** kunnen werknemers of mensen die zich inschrijven vragen om de Taalmeter te maken. Dit instrument geeft snel een indicatie van het leesniveau. Ruim 40% van de mensen die de Taalmeter maakt, heeft de indicatie laaggeletterd (zie ook basismeters.nl). Goede beheersing van taal draagt bijvoorbeeld bij aan veiligheid op de werkvloer en biedt een grotere kans op het vinden van een baan. Ook zijn er speciale lesmaterialen om aan taal- en werknemersvaardigheden te werken.
- **Andere organisaties** kunnen bijvoorbeeld ook ruimtes ter beschikking stellen voor lessen, eigen medewerkers inzetten als taalvrijwilliger, trainingen sponsoren of meehelpen aandacht te vragen voor laaggeletterdheid.

SLIM SAMENWERKEN LOONT

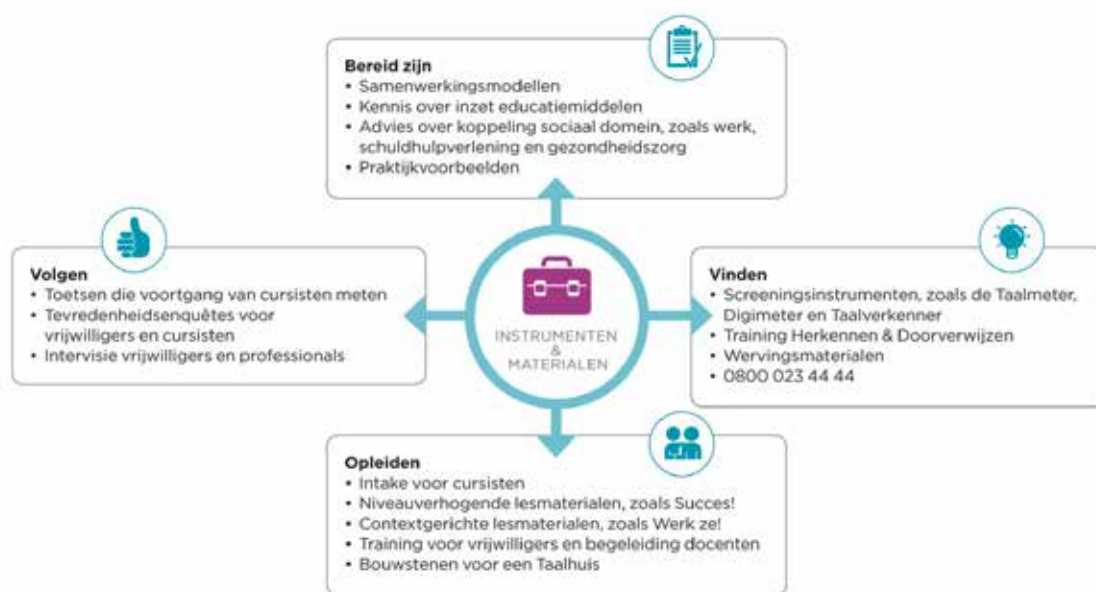
Resultaten van cursisten worden in kaart gebracht door een monitor die door Universiteit Maastricht is ontwikkeld.

- De meeste cursisten ontwikkelen binnen zes maanden een betere taalvaardigheid (70%).
- Zij verwerven een betere plek in de samenleving (50 tot 65%) en ervaren verbeteringen in hun gezondheid (39 tot 53%).

- De combinatie van onderwijskundige expertise, geschikt lesmateriaal gericht op de praktijk en een getrainde vrijwilliger die veel tijd heeft om het toe te passen, zorgt voor de beste resultaten.
- Door 400 gemeenten en organisaties in 6 regio's zijn in de periode 2012-2015 met 80 gecertificeerde trainers en 5.500 vrijwilligers ruim 15.000 cursisten geschoold.

In vier stappen naar een effectieve aanpak

Uit ervaring blijkt dat het volgen van vier fasen in de opbouw vaak leidt tot een structurele en effectieve lokale aanpak van laaggeletterdheid. Per fase zijn verschillende materialen en instrumenten beschikbaar vanuit het ondersteuningsprogramma.

AAN DE SLAG!

Elke provincie krijgt vanaf 2016 vanuit het ondersteuningsprogramma Taal voor het Leven een compact lokaal team, dat verschillende gemeenten en lokale organisaties kan ondersteunen die structureel aan de slag willen met de aanpak van laaggeletterdheid en dit willen opnemen in hun beleid.

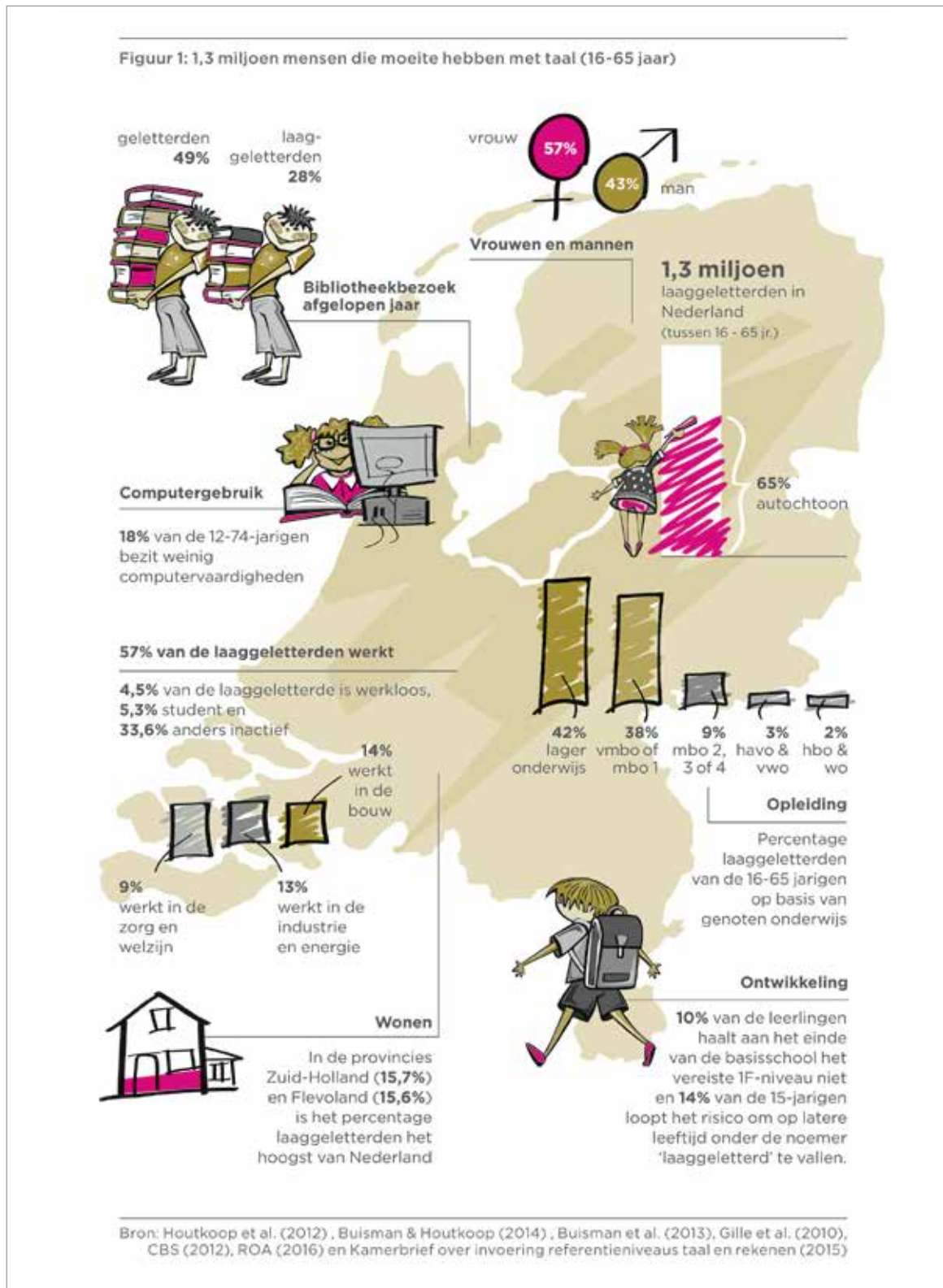
Wilt u ook aan de slag? Neem dan vrijblijvend contact op met Stichting Lezen & Schrijven via **070 302 26 60** of **info@lezenschrijven.nl**. Wij helpen u graag!

Het ondersteuningsprogramma Taal voor het Leven is een actielijn uit Tel mee met Taal: een driejarig kabinetsprogramma (2016 tot en met 2018) waarin zowel het voorkomen als het verminderen van laaggeletterdheid centraal staat rond de thema's gezin, gezondheid en werk. De ministeries van OCW, SZW en VWS werken hierin samen met als doel om in drie jaar 45.000 laaggeletterden te bereiken en 1 miljoen kinderen in aanraking te laten komen met leesbevordering. Taal voor het Leven wordt aangeboden door Stichting Lezen & Schrijven en gefinancierd door de overheid.

Versie: december 2015.

www.taalvoorhetleven.nl

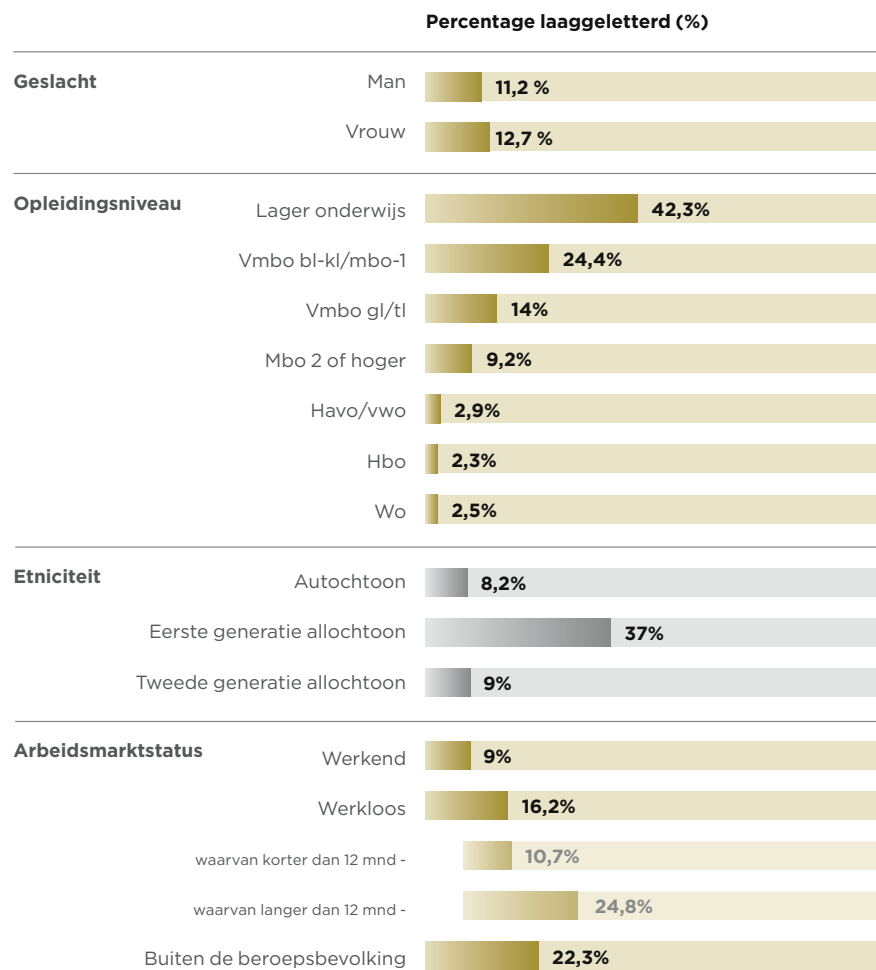
1.2. FEITEN EN CIJFERS¹

1. Deze pagina's vindt u terug in de publicatie Feiten & Cijfers. De gehele publicatie kunt u downloaden via lezenenschrijven.nl/feiten. Heeft u vragen over deze of andere publicaties? Neem dan contact op met Stichting Lezen & Schrijven.

Tabel 4: Profiel laaggeletterden

Percentage laaggeletterden onder de beroepsbevolking, naar achtergrondkenmerken, 16-65 jaar.

Bron: PIAAC (2013)

Aspecten van laaggeletterdheid ²

Het aantal laaggeletterden³ in Nederland bestaat uit 1 miljoen autochtonen en 0,5 miljoen allochtonen. Anders gezegd: 10% van de Nederlandse bevolking is laaggeletterd (13 % als ook ouderen worden meegeteld).⁴ Binnen deze groep van 1,5 miljoen laaggeletterden zijn naar schatting 250.000 mensen ongeletterd. Zij zijn de ‘echte analfabeten’.

Maatschappelijk isolement

Als doelgroep zijn laaggeletterden moeilijk te bereiken omdat zij niet lezen en zich vaak maatschappelijk isoleren. Een negatief maatschappijbeeld en een laag zelfbeeld, met schaamte voor de laaggeletterdheid en soms verdringing ervan, maakt laaggeletterden vaak moeilijk te activeren. Veel laaggeletterden nemen nauwelijks deel aan het maatschappelijk leven in buurten, scholen, bewonersgroepen of verenigingen. De allochtone groep kent naast volledige ongeletterdheid (analfabetisme) de karakteristiek van de onvoldoende beheersing van de Nederlandse taal. Volledige ongeletterdheid komt vooral voor onder vrouwen die in hun land van herkomst geen onderwijs hebben gevolgd. In combinatie met een onvoldoende beheersing van de Nederlandse taal kan dit een vrijwel volledig maatschappelijk isolement tot gevolg hebben.

Sociaaleconomische positie

Uit het International Adult Literacy Survey (IALS), een onderzoek van de OESO uit 1995, is gebleken dat laaggeletterdheid sterk correleert met variabelen als opleidingsniveau, niet-werken, werkloosheid, etniciteit en leeftijd. Er is een duidelijk verband tussen laaggeletterdheid en sociaaleconomische positie, geslacht en etniciteit. Van de mensen in de laagste inkomenscategorie is 32% laaggeletterd of functioneel analfabeet. Laaggeletterde volwassenen hebben relatief lage inkomens en minder kans op werk. Zij zijn vaker werkloos en uitkeringsgerechtigd. Als zij een baan hebben, is die van laag niveau, met minder kans op een door de werkgever verzorgde opleiding of training. Laaggeletterden vervullen in onze maatschappij de ongeschoolde of laaggeschoolde functies, bijvoorbeeld in het schoonmaakbedrijf, het groenonderhoud, in logistiek en distributie, zorg en horeca. Deze functieniveaus correleren met een lage beloning zonder loopbaanperspectief. Veel laaggeletterden zijn werkzaam in gesubsidieerde arbeid, bijvoorbeeld in sociale werkplaatsen. Daarnaast zijn veel laaggeletterden werkloos of niet actief op de arbeidsmarkt. De laatste groep telt veel huisvrouwen.

Onder laaggeletterden zijn er meer vrouwen dan mannen, vooral in gezinnen met een traditionele rolverdeling. Laaggeletterdheid komt zowel in de stad als op het platteland voor, in de steden veelal geconcentreerd in achterstandswijken met goedkope huurwoningen.

2 Uit: Ria van Adrichem e.a. (2009) Kenniskring NT1 : Achtergronden van cursisten , CINOP 's-Hertogenbosch. Hoofdstuk 1 (p.6-9).

3 In de praktijk worden de termen ongeletterdheid en laaggeletterdheid door en naast elkaar gebruikt, respectievelijk met de termen analfabetisme en functioneel analfabetisme. In dit stuk gebruiken wij de termen ongeletterdheid en laaggeletterdheid.

4 Cijfergegevens in dit hoofdstuk zijn ontleend aan Bohnenn, E., Ceulemans, C., Guchte, C. van de, Kurvers, J. en Tendeloo, T. van (2004) Laaggeletterd in de Lage Landen : hoge prioriteit voor beleid. Den Haag: Nederlandse Taalunie.

Immigratie

Voor veel allochtonen geldt dat zij relatief laag geschoold zijn. Een deel van hen heeft in het land van herkomst niet of nauwelijks de kans gehad om onderwijs te volgen, hetzij om sociaaleconomische redenen (armoede), vanwege sociaal-politieke omstandigheden (achterstelling) of de demografische situatie (bijvoorbeeld een te grote afstand tot de school), hetzij vanwege ontwrichtende oorlogsomstandigheden.

Veel volwassenen uit Turkije en Marokko die ouder zijn dan veertig jaar hebben geen of slechts enkele jaren basisonderwijs genoten. Dat geldt bijvoorbeeld voor 40% van de Turkse mannen en 85% van de Marokkaanse vrouwen. Voor volwassenen afkomstig uit Suriname en de Antillen geldt dit voor 25% van de mannen en 34% van de vrouwen.

Leeftijd

Vanwege de stijging van de onderwijsparticipatie en het werkniveau in de afgelopen decennia, komt laaggeletterdheid onder jongeren veel minder voor dan onder ouderen. Veel ouderen geven aan problemen te hebben met de taal- en rekentaken waar ze in hun dagelijks leven mee geconfronteerd worden. De toenemende bureaucratisering, digitalisering en automatisering maakt die problemen nog groter.

Beperkingen

Toch komt laaggeletterdheid niet alleen voor bij volwassenen. De laaggeletterden van de toekomst zijn de kinderen met een onderwijsachterstand van nu. Laaggeletterdheid dient daarom ook op de scholen te worden aangepakt, vooral door het tegengaan van taalachterstand. Taalbeheersing is de sleutel tot geletterdheid. Naast de taalachterstand van allochtone kinderen is er ook bij veel autochtone kinderen al sprake van een taalachterstand, vanwege achtergrond en milieukeurmerken ('taalarme' gezinnen), dyslexie, dyscalculie, cognitieve en functionele beperkingen (laag IQ, autisme, ADHD, emotionele of psychiatrische problematiek, doofheid, slechtziendheid, enzovoort). Onderwijsachterstand op de basisschool zet zich voort in het voortgezet onderwijs, waar vaak blijkt dat die achterstand heel moeilijk kan worden ingelopen. Signaleren en remediëren van achterstand dient daarom zo vroeg mogelijk te beginnen. Er is een groeiende aandacht voor de mogelijkheden bij de voorschoolse educatie: binnen de kinderopvang, crèches, consultatiebureaus, via jeugdgezondheidszorg, kinderartsen, enzovoort.

Verder lezen?

basisvaardigheden.nl/pdf/kknt1%20_3a_%20achtergronden%20cursisten%20versie%201%2028%2005%2009.pdf

1.3. VRIJWILLIGER ZIJN

Wat doet een vrijwilliger basisvaardigheden?

Je gaat de rol van vrijwilliger op je nemen. Een vrijwilliger basisvaardigheden begeleidt iemand op een coachende manier op het gebied van basisvaardigheden of thema's zoals werk, financiën en ouderbetrokkenheid. Een vrijwilliger benadert een deelnemer vaak

anders dan een docent. In sommige gevallen hebben deelnemers er bewust voor gekozen om begeleid te worden door een vrijwilliger, omdat zij bijvoorbeeld geen goede ervaringen hebben met school en een schoolse omgeving.

Voor jou als vrijwilliger, als coach, is het doel van de deelnemer leidend. De deelnemer heeft op allerlei gebieden al kennis en vaardigheden opgedaan; hij of zij heeft over veel zaken een mening of overtuiging; hij of zij brengt vanuit de eigen cultuur normen en waarden mee. De deelnemer heeft in kennis en vaardigheden ook lacunes (zoals wij allemaal) en heeft besloten via taalcoaching aan bepaalde lacunes te werken. Als vrijwilliger sluit je je aan bij de leerwensen van de deelnemer. Je probeert wegen te vinden die aansluiten bij de manier van leren van jouw deelnemer.

Opleiding en begeleiding voor vrijwilligers

Je volgt nu een vrijwilligerstraining. Na de training kun je indien gewenst en afhankelijk van de organisatie waar je als vrijwilliger actief bent, nog meer trainingen volgen. Deze kunnen bijvoorbeeld gaan over digitale vaardigheden, dyslexie, empowerment en rekenen.

Als je aan de slag gaat als vrijwilliger, word je begeleid door professionals of vrijwilligers met veel ervaring. Je kunt bij hen terecht voor vragen over o.a.:

- lesmateriaal
- invulling bij de bijeenkomsten met je deelnemer
- omgaan met situaties die je tegenkomt
- praktische zaken als faciliteiten en planning

Aan het eind van de training, moet je onderstaand formulier kunnen invullen. Als je deze informatie aan het eind van de laatste bijeenkomst nog niet hebt, vraag er dan naar bij je trainer of bij je coördinator.

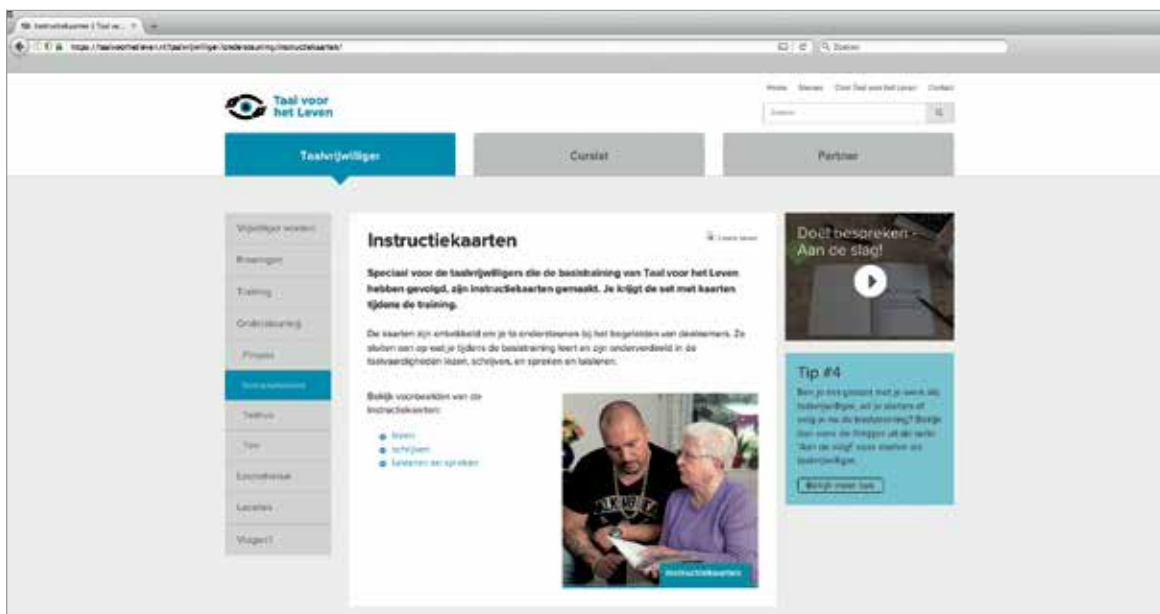
1. Naam van de organisatie waar je als vrijwilliger aan de slag gaat/bent:

2. Voor praktische vragen kun je terecht bij (naam en contactgegevens):

3. Voor inhoudelijke vragen kun je terecht bij (naam en contactgegevens):

Ondersteuning

Naast de training en de begeleiding door jouw (vrijwilligers)organisatie, kun je gebruikmaken van verschillende instrumenten ter ondersteuning bij jouw werk als vrijwilliger.

Op de website taalvoorhetleven.nl/taalvrijwilliger vind je bijvoorbeeld ervaringen en tips van andere (taal)vrijwilligers, instructiefilmpjes en een overzicht van al het lesmateriaal dat je kunt gebruiken. Bovendien heb je bij aanvang van de training een set Instructiekaarten ontvangen, waarin je tips vindt over over het begeleiden bij lezen, schrijven, spreken en luisteren. De ondersteuningsinstrumenten voor vrijwilligers zijn voortdurend in ontwikkeling. Houd de website in de gaten voor nieuwe materialen, trainingen en online instrumenten.

Vaardigheden van een vrijwilliger ⁵

Hieronder vind je een aantal belangrijke vaardigheden voor vrijwilligers. Welke vind je het belangrijkste? En welke bezit je al?

Sociale vaardigheden

- Sociaal
- Begripvol en flexibel
- Integer
- Empatisch en betrokken
- Respectvol
- Grenzen aangeven
- Assertiviteit

⁵ Bron: Europass en Alfacollege (via Corine Rockers – van Rooij)

Werkgerichte vaardigheden

- Initiatief tonen
- Professionaliteit
- Aansluiten bij leertempo en niveau
- Samenwerken en overleggen
- Zelfstandig
- Motiveren en stimuleren
- Vraag- en behoeftegericht werken
- Professionaliseren

Profiel van een vrijwilliger

Een vrijwilliger...

- is op de hoogte van de aanpak van Taal voor het Leven en handelt hiernaar.
- onderschrijft de missie van Stichting Lezen & Schrijven.

- heeft *aandacht* en *begrip*
 - toont begrip voor de problematiek van laaggeletterdheid.
 - is respectvol, betrokken bij de organisatie en de doelgroep en heeft vertrouwen in de veerkracht van mensen.

- is *communicatief*
 - is enthousiasmerend.
 - functioneert en communiceert ook goed in een omgeving die anders is dan zijn eigen leefomgeving.
 - beheerst Nederlands mondeling en schriftelijk correct.
 - is vaardig met internet en e-mail.

- is *betrouwbaar*
 - doet wat beloofd is, behandelt informatie vertrouwelijk en houdt zich aan afspraken.
 - heeft de intentie zich voor minimaal één jaar aan Taal voor het Leven te verbinden.

- stelt zich *lerend* op
 - vindt oplossingen voor praktische werk vragen.
 - deelt ervaringen en leert van anderen.
 - vraagt op tijd om hulp als iets niet lukt.
 - overlegt over taken en uitvoering en draagt informatie over.
 - kent eigen kwaliteiten en valkuilen.

- is *klantgericht*
 - gaat uit van de leervraag van de deelnemer.
 - Is resultaatgericht

2. KENNISMAKING MET DE DOELGROEP

2.1. HOE ZIET ONZE DOELGROEP ERUIT?

De doelgroep waarmee je als vrijwilliger gaat werken, kan op basis van deze kenmerken worden ingedeeld:

- de mate waarin iemand geletterd is (in hoeverre kan iemand al lezen en schrijven?)
- de moedertaal
- het taalniveau

Geletterdheid

Laaggeletterdheid is niet hetzelfde als analfabetisme.

Analfabeten kunnen niet lezen of schrijven. Zij weten niet hoe klanken weergegeven kunnen worden door geschreven tekens (letters) en dat een combinatie van tekens een weergave is van woorden.

Laaggeletterden kunnen onvoldoende lezen, schrijven, rekenen of omgaan met de computer om effectief te kunnen handelen in persoonlijke en maatschappelijke situaties en in situaties van studie en werk (bron: Universiteit van Maastricht).

Moedertaal

Je moedertaal is de taal die je als eerste hebt leren spreken. Voor een Nederlander is dat het Nederlands; voor een Turk is dat het Turks.

Deelnemers voor wie het Nederlands de moedertaal is, noemen we **NT1-ers**: de Nederlandse Taal (**NT**) is als eerste (**1**) geleerd.

Deelnemers die het Nederlands op latere leeftijd leerden, zijn **NT2-ers**: de Nederlandse Taal (**NT**) is als tweede (**2**) (of derde of vierde...) geleerd. Binnen de groep NT2 kan je te maken krijgen met deelnemers die wel in hun eigen letterschrift maar niet in het Latijnse schrift zijn gealfabetiseerd.

Taalniveau

Meer informatie over taalniveaus en de verschillende niveau-indelingen vind je in Hoofdstuk 6.

Welke factoren kunnen het leren van taal beïnvloeden?

Vergelijk onderstaand schema met het observatieschema dat je bij opdracht 1 (achterin de map) hebt ingevuld naar aanleiding van de getoonde filmpjes.

NT1-DEELNEMERS	NT2-DEELNEMERS
Kunnen terugvallen op kennis van de moedertaal. Zij hebben een goede mondelinge taalvaardigheid	Moeten alle onderdelen van taal leren, inclusief woordenschat, uitspraak en spreekvaardigheid
Beschikken over voldoende woordenschat hoewel die beperkt kan zijn	Hebben moeite met idioom, taalroutines, spreekwoorden; hebben moeite met het juiste gebruik van lidwoorden, voorzetsels, verwijswaarden, vervoegingen
Hebben impliciete kennis van grammatica en idioom. Zij zullen geen 'kromme' zinnen maken	Invloed van de eigen taal: grammaticale vormen zoals in hun eigen taal 'vertalen' zij naar het Nederlands
Vermijden lezen en schrijven	Hebben soms weinig prikkels of kansen om Nederlands te gebruiken
Hebben vaak weinig zelfvertrouwen, een laag zelfbeeld, schaamte, faalangst	Voelen soms schaamte maar zij ondervinden meer begrip van de buitenwereld
Hebben mogelijk slechte ervaringen met school	Worden beïnvloed door de eigen cultuur die heel anders kan zijn dan de Nederlandse
Leerproblemen kunnen een reden zijn waarom zij zwakke lezers zijn	Kunnen moeite hebben met transfer: het geleerde gebruiken in nieuwe situaties
Invloed van dialect, straattaal is mogelijk	Zijn soms krompraters: ze zijn gestopt met Nederlands leren op een moment dat hun vaardigheden nog niet voldoende waren.

2.2 CASUSSEN VAN DEELNEMERS

Casus 1: Maarten

Maarten is een man van 31 jaar, getrouwd en heeft een dochter van 3 ½ en een zoon van 1. Hij heeft een opleiding tot automonteur gedaan, maar niet afgemaakt. Momenteel werkt hij als bandenbouwer bij een autobandenfabriek. Zijn hobby is hondensport; pakwerk, speuren etc. Lezen gaat hem redelijk af, maar vooral met spelling heeft hij moeite. In zijn werk wil hij zich graag verder ontwikkelen, maar zijn beperkte schriftelijke taalvaardigheid en zijn onzekerheid hierover belemmeren hem hierin. Ook wil hij graag zijn kinderen voor kunnen lezen.

Niveau op weg naar 1F

Casus 2: Albert

Albers is een man van 46 jaar, timmerman en al een paar jaar werkzoekend. Hij is getrouwd en heeft geen kinderen. In zijn vrije tijd is hij graag bezig met zijn duiven, waarmee hij internationale prijzen wint. In het dagelijks leven gaan lees -en schrijftaken hem vrij goed af, maar hij wil graag hulp bij solliciteren en handiger worden met de computer, zodat hij zijn hobby beter uit kan oefenen.

Niveau op weg naar 2F

Casus 3: Leonie

Leonie is een vrouw van 29 jaar en thuiswonend. Zij werkt met een SW indicatie bij een productiebedrijf. Haar hobby's zijn knutselen en koken. Binnenkort gaat ze zelfstandig wonen. Lezen gaat traag en schrijven vindt ze erg lastig. Leonie wil graag dagelijkse lees -en schrijftaken kunnen verrichten.

Niveau: op weg naar Instroom

Casus 4: Ina

Ina is een vrouw van 66, waarvan een paar jaar geleden de echtgenoot is overleden. Zij gaat graag winkelen en koffie drinken met vriendinnen. Ina is oma van drie kleinkinderen, waar zij twee dagen in de week na schooltijd op past. De echtgenoot van Ina deed alle administratieve taken en las haar voor uit de krant. Ina wil dit heel graag zelf kunnen. Tevens wil Ina vanwege de kleinkinderen leren werken met de computer.

Niveau: op weg naar 1F

Casus 5: Samir

Samir is 22 jaar en komt uit Syrië. Hij kwam als jongen van 12 jaar naar Nederland, heeft een VMBO diploma gehaald en daarna de bakkersopleiding (niveau 3) gedaan. Via een uitzendbureau heeft Samir af en toe werk. Hij woont nog bij zijn ouders thuis. In zijn vrije tijd voetbalt Samir bij een plaatselijke club. Ook gaat hij graag naar de thuiswedstrijden van FC Twente. Om zijn kansen te vergroten in het verkrijgen van een vaste baan, wil Samir zijn lees- en schrijfvaardigheid verhogen. Op den duur wil hij ook graag gaan samenwonen met zijn vriendin.

Niveau: Op weg naar 2F

Casus 6: Hasim

Hasim is een man uit Irak van 44 jaar en woont al 20 jaar in Nederland. In Irak heeft hij een technische opleiding gevolgd, maar in Nederland heeft hij zijn oorspronkelijk beroep nooit op kunnen pakken. Hasim heeft een winkel met Arabische en oriëntaalse producten en etenswaren en staat hiermee ook op weekmarkten en braderieën. Hij heeft weinig tijd voor hobby's, in zijn vrije tijd is hij graag bij zijn familie. Nederlands spreken gaat Hasim goed af, maar in zijn werk loopt hij steeds vaker aan tegen lees- en schrijftaken die hij lastig vindt. Ook is hij niet vaardig met computers.

Niveau: Op weg naar 1F

Casus 8: Hava

Hava is een Turkse vrouw van 52 jaar, getrouwd en huisvrouw. De kinderen zijn het huis uit en verhuisd naar andere delen van het land. Hava heeft in Turkije basisonderwijs gevolgd en leest vrij goed Turks. Haar woordenschat in het Nederlands is gering, waardoor ze begrijpend lezen moeilijk vindt. In het Nederlands schrijven doet ze zelden, ze wil dit wel graag leren. Hava houdt van koken en TV kijken. In het dagelijks leven wil ze voor minder afhankelijk zijn van anderen en daarom heeft ze zich aangemeld voor een taalcursus.

Niveau: Op weg naar Instroom

Casus 7: Katharina

Katharina is een Poolse vrouw van 28 jaar, gescheiden en moeder van een tweeling van 4 jaar. In Polen heeft zij verpleegkunde gestudeerd. Katharina houdt van Poolse boeken lezen, muziek luisteren en gaat er graag met haar kinderen op uit. Inmiddels woont zij al 5 jaar in Nederland. Het spreken gaat haar redelijk goed af, maar ze is hier nog erg onzeker over. Begrijpend lezen vindt ze lastig, het lezen van informatie van de basisschool is vaak nog erg moeilijk. Tussen de Nederlandse ouders voelt ze zich daardoor vaak wat ongemakkelijk. Door haar scheiding en de start van de kinderen op de basisschool zoekt Katharina een baan. Hierdoor is ze erg gemotiveerd om haar schrijfvaardigheid te verhogen.

Niveau: Op weg naar 2F

Er is ook wetenschappelijk onderzoek gedaan naar cursistprofielen van deelnemers aan taalcursussen. Kijk hiervoor bij de Extra Informatie achterin deze map.

2.3 SMOEZEN

'Sorry, ik ben mijn bril vergeten.'

'Dat formulier vul ik thuis wel in.'

'Ik schrijf zo onleesbaar, doe jij dat maar voor me.'

'Dat werkbriefje krijg je straks van me.'

'Ik laat de kinderen altijd boodschappen doen.'

'Die bijsluiters zijn allemaal zo ingewikkeld.'

'Oh, ik dacht dat die afspraak morgen was.'

'Die hoofdpijn gaat maar niet over.'

'De televisie geeft toch al informatie genoeg?'

'Ik kan niet lezen, omdat ik woordblind ben.'

2.4 EEN GOED EERSTE GESPREK

De kennismakingsfase met je deelnemer kent twee aspecten:

1. Wie ben jij en wie is de ander? Wat kunnen jullie met elkaar en van elkaar leren?
2. Waar gaan jullie aan werken; wat is het leerdoel?

Neem tijd voor het **kennismakingsgedeelte** en doe dat op een manier die bij jou (en jouw deelnemer – maar dat is even afwachten) past.

Besef dat een goed contact met de deelnemer de basis is om te leren. Leren bestaat voor minstens 50% uit de interactie tussen jou en de deelnemer. Aandacht voor elkaar, luisteren en elkaar horen, samen een weg uitstippelen, samen plezier hebben – dat zijn handelingen die helpen een band te vormen en wederzijds vertrouwen op te bouwen. Uiteindelijk vergemakkelijkt dat het leren.

In het contactgedeelte komen wellicht onderwerpen aan de orde als: achtergronden van deelnemer; land van herkomst; gezinssituatie; onderwijservaringen. Het kan aardig zijn om uit te wisselen waarom jij wilt werken als vrijwilliger en waarom de deelnemer graag wil worden begeleid door een vrijwilliger.

In dit informele gedeelte kan je misschien al een aantal signalen opmerken die wijzen in de richting waarin de deelnemer zich verder wil ontwikkelen. Wat minstens zo belangrijk is: bij deze onderwerpen kan duidelijk worden waar de deelnemer in geïnteresseerd is of al heel vaardig in is (zonder dat zelf te beseffen of te waarderen). Een moeder die nauwelijks op school is geweest maar wel in staat is haar gezin en huishouden op rolletjes te laten lopen, kán wel wat! Een man die in de ziektewet zit maar wel functioneert als buurtvader, of in het weekeinde optreedt als scheidsrechter op het sportveld, kán wel wat!

Aandacht voor de competenties die er al zijn, geeft een plezierig gevoel en helpt iemand zich open te stellen voor het leren. Daarnaast kunnen die competenties, of de activiteiten waarin die competenties toegepast worden, een kapstok zijn om nieuw te leren zaken aan te hangen. Die moeder wil naast dat huishouden misschien iets meer over budgetteren weten of de reclamefolders leren lezen om ook nog aan het eind van de maand geld over te houden. Die vader wil misschien leren roosters te maken voor de competities. Dat kan een aanleiding zijn om het thema tijd uit te spitten.

Ezelsbruggetjes voor een goed gesprek

Als je gaat kennismaken met je deelnemer, voer je eerst een kennismakingsgesprek waarbij jullie meer over elkaar te weten willen komen. Natuurlijk is het van belang om de juiste vragen te stellen, daarmee oefen je ook in deze training. Maar misschien nog belangrijker dan de vragen die je stelt, is jouw houding tijdens het gesprek.

LSD⁶

Luisteren doe je niet alleen met je oren, maar met je hele lichaam. Door je lichaamshouding laat je de ander zien dat je geïnteresseerd bent in wat hij te zeggen heeft. Een goede luisteraar let aandachtig op wat de ander te zeggen heeft.

⁶ Bron: leren.nl

Aandachtspunten zijn:

- de woorden (wat zegt iemand letterlijk?)
- de manier waarop de ander de woorden uitspreekt (toon, volume, kracht)
- de lichaamstaal (houding, gebarentaal, gezichtsexpressie)

Samenvatten: heeft de ander zijn betoog afgerond, dan vat je het samen in je eigen woorden. Door samen te vatten, check je of je de boodschap goed hebt begrepen. Is dat niet het geval, dan geef je de ander de gelegenheid aan te vullen of te corrigeren.

Samenvattingen geven een gesprek structuur. Bijvoorbeeld:

- "Als ik je goed heb begrepen, vind jij dat"
- "Je zegt dus dat ..."

Doorvragen: Speur naar aanknopingspunten om door te vragen. Wees alert op vaagheden, subjectieve uitlatingen, aannames, algemene waarheden en formuleringen met 'moeten' of 'kunnen'. Deze taalpatronen verhullen vaak waardevolle informatie. Let op wat de ander zegt en op wat hij niet zegt. Zo krijg je meer informatie los.

2.5 LEERDOEL BEPALEN

Het vaststellen van een leerdoel is een ander aspect in het kennismaken. In principe verbind je je als vrijwilliger voor een half jaar (of zelfs langer). In die tijdspanne kan niet alles geleerd worden. Het is goed een focus te hebben waar je je op richt. Neem met jouw deelnemer de tijd om te onderzoeken aan welk thema jullie gaan werken. Het werkt verhelderend om regelmatig samen vast te stellen wat de deelnemer de komende tijd gaat leren; en om aan te geven wat de deelnemer al bereikt heeft. Kleine (sub-) doelen stellen en afvinken wanneer ze bereikt zijn, werkt prima. Wat is er nu leuker dan te kunnen vaststellen: 'deze tien woorden kende ik twee uur geleden nog niet; nu ken ik ze wel. Weer wat geleerd!?' Het helpt de deelnemer belangstelling te hebben voor en inzicht te hebben in eigen vooruitgang. De professional die jou begeleidt bij je werk als vrijwilliger, helpt jou en je deelnemer bij het formuleren van leerdoelen.

Sommige deelnemers weten heel precies wat ze willen leren en weten dat ook goed aan te geven. Andere deelnemers verwachten de actie 'van de docent'. Zij zijn niet gewend zelf hun leerdoelen te bepalen. Bij deze laatste deelnemers zal je ook moeten investeren in eigen initiatief en verantwoordelijkheid in het leren.

Welke vragen stel je bij een kennismakingsgesprek met je deelnemer?

Over motivatie en leerwens(en):

- Weet je al wat je wil leren?
- Wat zou je willen kunnen lezen of schrijven? Kun je een voorbeeld geven?
- Wat zijn je toekomstplannen?
- Wat wil je aan het einde van de cursus geleerd hebben?
- Weet je omgeving/familie dat je moeite hebt met lezen en schrijven?
- Hoe reageren zij daarop?

- Hoe vinden ze het dat je naar onze cursus wilt komen?
- Doe je het voor hen of voor jezelf?
- Zijn er in jouw familie meer mensen met lees- en schrijfproblemen?
- Wat wil je na de cursus gaan doen?
- Waarom wij je deze cursus volgen?
 - kansen op werk vergroten / ander/beter werk willen;
 - opstap naar een andere cursus;
 - meer zelfvertrouwen krijgen;
 - kinderen helpen met hun huiswerk;
 - zinvolle tijdsbesteding;
 - gezelligheid/contacten zoeken/onderhouden via internet;
 - kleinkinderen voorlezen;
 - anders: ...?

Voorbeeldvragen specifiek voor lezen en schrijven

- Lees je weleens? Lukt dat? Wat lees je? (ondertiteling op televisie en bij films/ een krant / tijdschrift / een reclame / leesboek / stripboek / kinderboek /?)
- Wanneer heb je voor het laatst gelezen?
- Wanneer heb je iets gelezen dat eigenlijk te moeilijk was? Wat deed je toen?
- Vind je dat de ondertiteling te snel gaat?
- Lees je weleens de advertenties? Hoe gaat dat?
- Wat zou je graag kunnen lezen? (ondertiteling op televisie en bij films/ een krant / tijdschrift / een reclame / leesboek / stripboek / kinderboek /? à leerdoelen)
- In welke situatie moet je kunnen lezen, maar is het te moeilijk? (thuis/op het werk/ buitenshuis)
- Kun je werkbriefjes lezen en invullen?
- Vul je weleens een formulier in? Zo ja, wat voor formulier?
- De informatie die je thuis krijgt van de gemeente en zo, kun je die goed lezen en begrijpen?
- Schrijf je weleens? Wat schrijf je?
- Wat zou je graag kunnen schrijven? (een brief / kort briefje / kaart / boodschappenlijstje / ...?)
- Gebruik je weleens een computer? Waar gebruik je die voornamelijk voor, of zou je hem voor willen gebruiken?

2.6 TAALNIVEAUS

Standaarden en eindtermen volwasseneneducatie (ve)

Voor de doelgroepen NT1 en NT2 is een apart kader ontwikkeld om de voortgang van de taalvaardigheid in beeld te brengen. Sinds 1 januari 2013 zijn beide kaders in de wet opgenomen: voor NT1-leerders in de opleidingen Nederlandse taal en rekenen zijn dat de Standaarden en eindtermen ve en voor NT2-leerders in de opleidingen NT2 het Raamwerk NT2. Beide kaders reflecteren de eigen wijze van taalverwerving van de doelgroep waarvoor ze ontwikkeld zijn.

In augustus 2010 zijn de Referentieniveaus taal en rekenen (Meijerink) voor de onderwijsleerlijn van primair tot en met middelbaar beroepsonderwijs vastgesteld in de AMvB Referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen.

Om deze referentieniveaus ook van toepassing te laten zijn op de volwasseneneducatie is in het kader van het Actieplan Laaggeletterdheid 2012-2015 besloten voor de educatieopleidingen gericht op alfabetisering en op het ingangsniveau van het beroepsonderwijs eindtermen vast te stellen voor de niveaus 1F en 2F. Daarnaast is een tussenniveau beschreven onder 1F, het Instroomniveau.

Taalniveaus Standaard VE

Zijn	Instroomniveau	1F	2F
Context	Vertrouwde leef-, werk- en leeromgeving	Alledaagse leef-, werk- en leeromgeving	Leef-, werk- en leeromgeving
Onderwerp	Concreet en bekend	Concreet en herkenbaar	Concreet

Taal voor het Leven

Vergelijking

Niveaus standaard VE en Raamwerk NT2 komen ongeveer overeen

Standaard VE	instroom	1F	2F	3F	4F
Raamwerk NT2	A1	A2	B1	B2	C1 C2

Taal voor het Leven

Overzicht taalniveaus Raamwerk NT2					
	BEGRIJPEN		SPREKEN		SCHRIJVEN
	Luisteren	Lezen	Productie	Gesprekken voeren	
A1	Begrijpt vertrouwde uitdrukkingen en eenvoudige zinnen als er heel langzaam en duidelijk gesproken wordt.	Kan vertrouwde namen, woorden en zeer eenvoudige zinnen begrijpen in standaardteksten als mededelingen, posters, catalogi.	Kan zich uitdrukken in losse woorden en in korte, eenvoudige zinnen over concrete zaken uit de eigen leef- of werkomgeving.	Kan deelnemen aan eenvoudige gesprekken in situaties die veel voorkomen in het dagelijks leven en op de werkplek.	Kan losse woorden zoals personalia in formulieren invullen en een korte tekst schrijven zoals vakantiegroeten op een ansichtkaart.
A2	Begrijpt de belangrijkste punten van korte en eenvoudige boodschappen en aankondigingen als er langzaam en duidelijk gesproken wordt.	Kan korte en eenvoudige teksten lezen over concrete onderwerpen uit de eigen werk- of leefomgeving.	Kan in eenvoudige bewoordingen een beschrijving geven van mensen, leef- en werkomstandigheden, dagelijkse routines enzovoort.	Kan korte gesprekken voeren in standaard-situaties. Kan vragen stellen en beantwoorden en ideeën en informatie uitwisselen over vertrouwde onderwerpen in voorspelbare, alledaagse situaties.	Kan korte, informele brieven schrijven en boodschappen noteren in telegramstijl.
B1	Begrijpt feitelijke informatie over veel voorkomende onderwerpen uit dagelijks leven en werk.	Kan feitelijke teksten over onderwerpen uit de eigen werk- of leefomgeving lezen met een redelijke mate van begrip.	Kan een eenvoudige uiteenzetting geven over vertrouwde onderwerpen uit de eigen leef- en werkomgeving.	Kan met redelijk gemak deelnemen aan gesprekken over onderwerpen uit het dagelijkse leven, gericht op het onderhouden van sociaal contact en het regelen van zaken.	Kan eenvoudige samenhangende tekst schrijven over vertrouwde onderwerpen in het dagelijkse leven, op werk of opleiding.